

Sygn. akt II CSK 756/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)
SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)
SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa N. [...] Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
Spółki komandytowej w W.
przeciwko H. C. i D. C.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 21 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 12 lipca 2017 r., sygn. akt I ACa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania, pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 7 września 2016 roku oddalił powództwo N. [...] sp. z o.o. Spółki komandytowej w W. przeciwko H. C. i D. C. o zapłatę kwoty 175.743,45 zł. Sąd Okręgowy w motywach rozstrzygnięcia ustalił, że powód jest przedsiębiorcą i zajmuje się m.in. działalnością usługową polegającą na organizacji odpraw celnych i transportu towarów, łącznie z organizacją procesu udzielenia gwarancji celnych tranzytowych we Wspólnej Procedurze Tranzytowej, na zlecenie podmiotów trzecich. W ramach tej działalności ściśle współpracuje z innymi podmiotami grupy kapitałowej N., w tym z N. [X.] k.s. z siedzibą w D..

Pozwani H. C. i D. C. są wspólnikami „P.” spółki cywilnej w S. i w ramach tej spółki prowadzą działalność gospodarczą w zakresie transportu drogowego towarów.

W czerwcu, lipcu i sierpniu 2009 r. N. [...] sp. z o.o. z siedzibą w C. (komplementariusz powoda), przyjęła zlecenie zapewnienia udzielenia gwarancji celnych tranzytowych w ramach Wspólnej Procedury Tranzytowej od W. sp. z o.o. z ówczesną siedzibą w Ż. Zlecenie dotyczyło udzielenia gwarancji należności celnych ciążących na towarach pochodzących spoza obszaru celnego Wspólnoty Europejskiej w tranzycie tych towarów z portu w H. do odbiorcy w B. Przewóz towarów nie był objęty zleceniem udzielonym N. [...] Sp. z o.o. w C. ani N. [X.] k.s., a usługę przewozu wykonywali różni przewoźnicy, działający na zlecenie bezpośrednio spółki W. lub jego zleceniobiorców. Jednym ze zleceniobiorców spółki W. był P. M., prowadzący przedsiębiorstwo „M. [...]” w S.. P. M. podzlecił wykonanie części przewozów przedsiębiorstwu pozwanych. W ramach umowy z P. M., pozwani mieli wykonać transport drogowy kilku kontenerów na trasie z H. do W.. Nigdy zaś zlecenie transportowe dla pozwanych nie dotyczyło przewozu na trasie H. – B. Odprawy celnej mieli dokonywać przedstawiciele spółki W. Pozwani przekazali P. M. wypełnione przez kierowców dokumenty CMR celem dopełnienia formalności celnych, jednakże P. M. po jakimś czasie powiadomił ich, że dokumenty te zostały nieprawidłowo wypełnione, wskutek czego pozwana wydała P. M. czyste druki CMR na papierze firmowym przedsiębiorstwa pozwanych, celem poprawnego ich wypełnienia i zwrotu do firmy „P.”. Dokumenty te jednak

nie wróciły do pozwanych. Pozwani wcześniej już współpracowali z P. M. i współpraca przebiegała prawidłowo, w tym także w zakresie obiegu dokumentów - stąd pozwani, działali w zaufaniu do P. M.

Po zakończeniu przewozów P. M. oświadczył pozwanym, że nie przyjmie faktury, albowiem działa wyłącznie jako pośrednik w przekazywaniu zlecenia; zobowiązał się do ustalenia danych zleceniodawcy i przekazania ich pozwanym. Ostatecznie, jako zleceniodawcę przewozu wskazał spółkę W., w wyniku czego pozwani wystawili faktury za wykonany przewóz dla tej spółki, na kwoty 16.160,61 zł.

Towary objęte przewozem, z którym związana była gwarancja udzielona przez N. [X.] k.s., nigdy nie zostały dostarczone do miejsca przeznaczenia, nie zgłoszono też ukończenia ich tranzytu w żadnym innym urzędzie celnym. Procedury celne tranzytowe tych towarów nie zostały zamknięte, co stało się przyczyną obciążenia poprzednika prawnego powoda należnościami celnymi w kwocie 42.055,96 EUR. Należności te w całości zostały uiszczone przez N. [X.] k.s.

Po otrzymaniu decyzji celnych w 2009 r. N. [...] sp. z o.o. i N. [X.] k.s. zwróciły się do W. sp. z o.o. z prośbą o wyjaśnienie zaistniałej sytuacji i dostarczenie dokumentów, dotyczących gwarantowanych tranzytów, z których wynikałoby, gdzie finalnie dotarły towary, objęte procedurą tranzytową. Z przedstawionych dokumentów w postaci kopii listów przewozowych oraz kopii CMR wynikało, które z towarów, objętych gwarancjami tranzytowymi przewozili pozwani. W poszczególnych listach przewozowych wskazywano numery przewożonych kontenerów lub numery rejestracyjne naczep, numery dokumentów tranzytowych TI dla każdego przewozu oraz miejsce przeznaczenia towaru – B. Pozwani nie udzielili N. [...] sp. z o.o. i N. [X.] k.s. odpowiedzi, gdzie finalnie dotarły towary objęte procedurą tranzytową.

Dokumenty otrzymane od W. sp. z o.o. zostały przekazane niemieckim celnikom, którzy zakwestionowali ich autentyczność. Rumuńskie władze celne zakwestionowały także autentyczność pieczęci i prawidłowość zamknięcia tych procedur, o czym powiadomiły niemieckie władze celne. W sprawach tych toczy się

postępowanie karne na terenie Rumunii. Z treści decyzji organów celnych niemieckich wynikało, że towary, co do których pozwani rozpoczęli w H. procedury tranzytowe objęte gwarancją N. [X.] k.s., nie dotarły do urzędu przeznaczenia w B., nie zakończono również tranzytu w żadnym innym urzędzie celnym.

W dniu 20 października 2014 r. strona powodowa nabyła od N. [X.] k.s. wierzytelność w postaci roszczenia o zapłatę odszkodowania przez pozwanych w kwocie 42.055,96 EUR z tytułu naruszenia obowiązków, jako przewoźnika rozpoczynającego procedurę celną tranzytową, poprzez niedostarczenie towarów pobranych przez pozwanych do przewozu z portu w H. w Niemczech do ich miejsca przeznaczenia w B., a tym samym usunięcie tych towarów spod dozoru celnego, w wyniku czego N. [X.] k.s. została obciążona należnościami celnymi ciążącymi na tych towarach, przewożonych w ramach Wspólnej Procedury Tranzytowej.

W ramach rozważań prawnych Sąd Okręgowy odwołał się do przepisów art. 415 k.c. i art. 441 § 1 k.c. oraz art. 96 ust. 1 i 2, art. 203 ust. 2 i 3 i art. 213 Rozporządzenia Rady (EWG) Nr 2913/92 z 12 października 1992 r. (Dz. Urz. UE L Nr 302, str. 1) ustanawiającego Wspólnotowy Kodeks Celny (dalej - „W.K.C.”). Zgodnie z art. 96 ust. 2 W.K.C., obowiązek przedstawienia towarów, który obciąża głównego zobowiązanego na mocy art. 96 ust. 1 lit. a) może zostać rozciągnięty również na osobę przewożącą towary lub ich odbiorcę. Warunkiem rozciągnięcia odpowiedzialności jest posiadanie przez osobę przewożącą lub odbiorcę towarów wiedzy co do tego, że towary są objęte procedurą tranzytu. Odpowiedzialność głównego zobowiązanego oraz innych podmiotów ma charakter solidarny.

Na gruncie regulacji prawnych zawartych w art. 202 ust. 3 tiret drugie W.K.C. oraz art. 203 ust. 3 tiret drugie W.K.C., prawodawca unijny jednolicie stanowi o „uczestnictwie” we wprowadzeniu towaru lub jego usunięciu spod dozoru celnego, jako przesłance kształtowania odpowiedzialności danej osoby za dług celny. Przepis art. 203 ust. 3 W.K.C. od razu uznaje wszystkie wymienione w nim osoby za równorzędnych dłużników solidarnych, bez względu na ich udział w akcie usunięcia towaru spod dozoru celnego. Skutki tej regulacji odnoszą się do wszystkich osób, które wiedziały o usunięciu towaru.

Analizując stosunek prawny między spółką W., a P. M. Sąd stwierdził, że łączyła ich umowa przewozu drogowego, zaś przedsiębiorstwo pozwanych było podwykonawcą P. M. w zakresie umowy przewozu i to na odcinku wyraźnie określonym: H. – W. (dokładnie K.). Pozwani nie byli zatem przewoźnikiem zleconego przewozu towaru na trasie H. – B., co przyznał sam zlecający transport – P. M.. Przewóz może być realizowany odcinkami przez kilku przewoźników. Zatem w dokumencie CMR pozwani (ich pracownicy - kierowcy) musieli wpisać jedynie trasę przewozu, która im została zlecona. Pracownicy pozwanych przyznali, że mają wiedzę o tym, jaki ma charakter dokument TI i do czego zobowiązuje, jednakże w tym przypadku działali zgodnie z poleceniami pracodawcy, ten zaś działał zgodnie z ustaleniami poczynionymi z podmiotem zlecającym przewóz. Dostarczenie towarów miało nastąpić w wyznaczonym miejscu zgodnie z ustaloną trasą przewozu, a P. M., po przekazaniu mu dokumentów, miał zająć się zakończeniem procedury tranzytowej, która może być zakończona w każdym kraju Unii Europejskiej. Umowa zawarta między pozwanymi, a P. M. dotyczyła przewozu towarów na określonej trasie i na wyraźnie żądanie zlecającego przewóz, formalności związane z zakończeniem procedury tranzytowej miały obciążać zlecającego przewóz. Pozwani dostarczyli towar w wyznaczone miejsce, oddali dokumenty, przy czym brak adnotacji na liście przewozowym o odebraniu towaru, sam w sobie nie przesądza o zaistnieniu szkody, w sytuacji, gdy inne dowody potwierdzają wydanie tego towaru zgodnie z umową o przewóz.

Pozwani nie współpracowali ze spółką W. Faktury wystawione tej spółce, były wynikiem swego rodzaju podstępnego działania P. M., który dopiero po wykonaniu przewozów przez przedsiębiorstwo pozwanych, oświadczył, że nie jest zlecającym, a jest jedynie pośrednikiem w nawiązaniu stosunku przewozu - zlecającym przewóz jest zaś spółka W. Kwota umówiona za przejazd odpowiadała trasie H. – W., a nie trasie H. – B.

W ocenie Sądu, brak było w okolicznościach sprawy podstaw do przyjęcia, że pozwani uczestniczyli w procederze usuwania towarów spod dozoru celnego, mieli świadomość lub wiedzieli, że działa zorganizowana grupa przestępcza zajmująca się wprowadzaniem towarów na teren Unii Europejskiej bez uiszczenia należnego cła i do tego czerpali z tego zyski. Sąd Okręgowy stwierdził brak

podstaw do przyjęcia istnienia przesłanek odpowiedzialności deliktowej pozwanych. W szczególności zgromadzony materiał dowodowy nie dał podstaw do ustalenia bezprawności działania pozwanych, polegającej na naruszeniu przepisów prawa. Nie została też wykazana wina pozwanych, jak również adekwatny związek przyczynowy między zachowaniem pozwanych, a doznaną przez stronę powodową szkodą.

Apelację powoda Sąd Apelacyjny w [...] oddalił wyrokiem z dnia 12 lipca 2017 r. dzieląc ustalenia faktyczne i ich ocenę prawną dokonane przez Sąd Okręgowy.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego powód zarzucił naruszenie art. 96 ust. 2, art. 203 ust. 3 tiret 2, art. 4 pkt 5 i art. 213 Rozporządzenia Rady (EWG) Nr 2913/92 z 12 października 1992 r. ustanawiającego Wspólnotowy Kodeks Celny (Dz.Urz. UE. L Nr 302, str. 1, dalej jako w.k.c.) oraz naruszenie art. 58 k.c. w związku z art. 96 ust. 2 w.k.c. i art. 415 k.c.

We wnioskach kasacyjnych skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i zmianę wyroku Sądu Okręgowego przez uwzględnienie powództwa w całości i na jego rzecz kosztów procesu w obu instancjach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 96 W.K.C. główny zobowiązany jest osobą uprawnioną do korzystania z procedury wspólnotowego tranzytu zewnętrznego i jest odpowiedzialny za przedstawienie, w wyznaczonym terminie w urzędzie celnym przeznaczenia, towarów w nienaruszonym stanie i z zachowaniem środków zastosowanych przez organy celne w celu zapewnienia tożsamości towarów oraz do przestrzegania przepisów procedury tranzytu wspólnotowego. Z kolei, zgodnie z ust. 2 art. 96, osoba przewożąca towary lub ich odbiorca, który przyjmuje towary, wiedząc o tym, że są one objęte procedurą tranzytu wspólnotowego, jest również zobowiązany do przedstawienia ich w nienaruszonym stanie w urzędzie celnym przeznaczenia w wyznaczonym terminie i z zachowaniem środków zastosowanych przez organy celne w celu zapewnienia tożsamości towarów. Procedura tranzytu zewnętrznego zostaje zakończona, a obowiązki zobowiązanego spełnione, gdy

towar objęty tą procedurą i właściwe dokumenty zostaną przedstawione, zgodnie z przepisami tej procedury, w urzędzie celnym przeznaczenia (art. 92 ust. 1 W.K.C.). Organy celne zamykają procedurę tranzytu zewnętrznego, jeżeli są w stanie stwierdzić, na podstawie porównania danych dostępnych w urzędzie wyjścia i danych dostępnych w urzędzie przeznaczenia, że procedura została w prawidłowy sposób zakończona (art. 92 ust. 2 W.K.C.). Niedostarczenie towarów objętych procedurą tranzytu zewnętrznego do urzędu celnego przeznaczenia stanowi usunięcie spod dozoru celnego. Wówczas, zgodnie z treścią art. 203 ust. 3 tiret 4 W.K.C. główny zobowiązany staje się dłużnikiem, jako osoba, która nie wykonała obowiązków wynikających ze stosowania procedury tranzytu. Dłużnikiem stają się również pozostałe osoby wymienione art. 203 ust. 3 W.K.C., w tym osoby, które uczestniczyły w usunięciu towaru spod dozoru celnego, i które jednocześnie wiedziały lub powinny były wiedzieć, że towar zostaje usunięty spod dozoru celnego (art. 203 ust. 3 tiret 2). Zwrócić jednak należy uwagę, że wskazane osoby uzyskują status dłużnika wobec wierzyciela, którym jest organ celny tego państwa, które poniosło uszczerbek na skutek usunięcia spod dozoru celnego towaru. Relacja ta ma charakter publicznoprawny i o jej powstaniu i zakresie podmiotowym przesądza treść wydanej przez organ celny decyzji. Również wynikający z art. 213 W.K.C. status dłużników solidarnych dotyczy relacji publicznoprawnej, względem wierzyciela.

Nie oznacza to, że naruszenie przez podmiot uczestniczący w przewozie towarów objętych procedurą tranzytu wspólnotowego przepisów w.k.c., mimo że nie staje się on dłużnikiem długu celnego, pozostaje bez znaczenia dla jego ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej na gruncie prawa cywilnego.

Z okoliczności sprawy wynika, że pozwani brali udział w takim przewozie i w związku z tym, zgodnie z art. 96 ust. 2 W.K.C. byli zobowiązani do przedstawienia towarów w nienaruszonym stanie w urzędzie celnym przeznaczenia, co nie nastąpiło. W relacji do wierzyciela rozważenia wymagało czy na gruncie art. 203 ust. 3 tiret 2 W.K.C. można w okolicznościach sprawy ocenić, że pozwani byli osobą, która uczestniczyła w usunięciu towaru spod dozoru celnego i która jednocześnie wiedziała lub powinna wiedzieć, że towar zostanie usunięty spod dozoru celnego. W orzecznictwie TSUE i sądów administracyjnych dla ustalenia

czy stan taki wystąpił przyjmuje się, że przez czynności uczestnictwa uważa się jakikolwiek udział w tym działaniu, a sama nielegalna forma tego rodzaju działania nie musi mieć charakteru bezpośredniego, lecz może podlegać na podejmowaniu działań pozostających z nim w związku. Z kolei sformułowanie "powinny były wiedzieć", zawarte w art. 202 ust. 3 tiret 2 W.K.C. ma ten sam zakres i znaczenie jak w art. 203 ust. 3 tiret 2 i odnosi się do zachowania podmiotu rozsądnego i ostrożnego, co oznacza, że dana osoba miała lub powinna mieć wiedzę o istnieniu nieprawidłowości (wyroki: z dnia 10 września 2009 r. w sprawie C-446/07; z dnia 11 listopada 2010 r. w sprawie C-232/09). Istotne jest czy osoba taka podjęła wszelkie kroki, których rozsądnie można było od niej oczekiwać celem zapewnienia, że sporne towary nie zostaną usunięte spod dozoru celnego. Należy również wziąć pod uwagę informacje, którymi taka osoba dysponuje lub które powinna znać, w szczególności ze względu na swoje obowiązki umowne (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 listopada 2011 r. C-454/10, wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 czerwca 2014 r. I GSK 562/13). Biorąc pod uwagę, że pozwani uczestniczyli w przewozie międzynarodowym towarów objętych procedurą tranzytową, istotna jest ocena ich zachowania nie w odniesieniu czy prawidłowo wykonali umowę łączącą ich z P. M., ale czy na gruncie W.K.C. ich działanie było prawidłowe, mimo że nie stali się dłużnikami długu celnego. Powód jako podstawę roszczenia odszkodowawczego kierowanego przeciwko pozwany powołał art. 415 k.c. Stąd też należało ocenić czy ich zachowanie było bezprawne i zawinione i czy to zachowanie to pozostaje w związku przyczynowym ze szkodą powoda, którą jest dług celny ciążyącym na powodzie (głównym zobowiązanym). Dokonując takiej oceny skutkującej oddaleniem powództwa i apelacji Sady odwołały się do wykonania przez pozwanych umowy z P. M. i nie możliwości przypisania im winy.

Podzielić należy stanowisko skarżącego, że Sąd Apelacyjny nietrafnie przyjął, iż wykonanie umowy łączącej pozwanych z P. M. nie ma związku z obowiązkami pozwanego jako podmiotu przewożącego towar objęty procedurą tranzytu wspólnotowego, wynikającymi z art. 96 ust. 2 W.K.C. Okoliczność, że powód nie stał się dłużnikiem długu celnego z uwagi na brak w stosunku do niego odpowiedniej decyzji wierzyciela, nie stoi na przeszkodzie stwierdzeniu, że

nieprzedstawienie w urzędzie celnym towaru stanowi naruszenie powołanego przepisu. Obiektywnie zatem istniała podstawa do przyjęcia, że skoro zachowanie pozwanych naruszało W.K.C., to naruszenie takie prowadziło do wniosku o bezprawności tego zachowania. Zagadnienie winy pozwanych wymaga zwrócenia uwagi na okoliczności towarzyszące przewozowi. Nie budzi wątpliwości, że pozwani mieli pełną świadomość, że towar jest objęty procedurą tranzytu wspólnotowego, ich pracownicy otwierali, bowiem tę procedurę pozyskując z urzędu celnego wyjścia dokument T1. Będąc profesjonalnym przewoźnikiem pozwani wiedzieli lub powinni wiedzieć, jakie są obowiązki przewoźącego towar w takiej procedurze. Zwraca uwagę, że z ustaleń Sądu wynikało, iż pozwani w przewozie posługiwali się listami przewozowymi swojej firmy, a więc te dokumenty ich wskazywały jako przewoźnika i, mimo że dla przewozu już wypełnili listy CMR, to dla tego samego przewozu wydali P. M. czyste firmowe druki CMR, żeby mógł dokonać zmian. Wskazanie pozwanych w liście przewozowym CMR jako przewoźnika jest okolicznością, która podważa wniosek co do tego, że byli podwykonawcą P. M.. Sąd pominął, że co prawda przewóz międzynarodowy może być wykonany przez kilku przewoźników, ale przy przewozie sukcesywnym przewóz jest wykonywany na podstawie jednego listu przewozowego, co wyklucza, aby w okolicznościach sprawy inny przewoźnik kontynuował przewóz do miejsca przeznaczenia wynikającego z dokumentu T1. Sąd za nieistotną uznał okoliczność, że na listach przewozowych brak było potwierdzenia odbioru towaru, że w żaden sposób nie udokumentowano przekazania towaru ani P. M. ani innej osobie upoważnionej do odbioru. Jeżeli przewóz międzynarodowy był wykonany na oznaczonej trasie H. – W., zakończenie przewozu wymagało potwierdzenia. W tej sytuacji wnikliwej oceny wymagało czy istotnie zachowanie pozwanych, którzy poprzestali na twierdzeniu P. M., że dokona przedstawienia towarów w urzędzie celnym było działaniem z należytą starannością czy też kwalifikowało się jako jej brak.

Biorąc pod uwagę, że w sprawie brak jest istotnego ustalenia, a mianowicie czy P. M., któremu przekazano towar, był osobą podlegającą obowiązkowi należytego przedstawienia towarów w urzędzie celnym (art. 96 ust. 2

W.K.C.), wniosek o braku podstaw dla przypisania pozwanym odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 415 k.c. jest przedwczesny.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[aw]

aj